

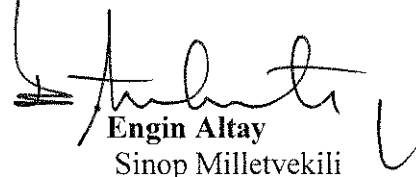

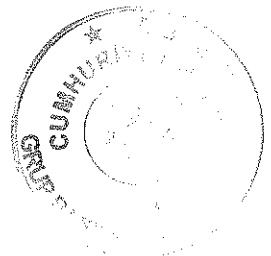
T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih : 20.5.2014
Sayı : 16

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Uygulamalarıyla en temel insan hakkı olan yaşam hakkının ihlal edildiği bir çalışma ortamı oluşmasına zemin hazırlayan, ruhsatı TKİ'ye ait olan ve Soma Kömür İşletmeleri AŞ işletilmekte olan Manisa İli Soma İlçesi Eynez Yeraltı Kömür Ocağında mevzuatla Bakanlıklarına verilen kontrol ve denetim görevlerini yerine getirmeyerek maden emekçilerinin ölümlerine yol açan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Taner YILDIZ ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sayın Faruk Çelik haklarında Anayasanın 98 ve 99 uncu, TBMM İçtüzüğü'nün 106 ncı maddeleri uyarınca gensoru açılmasını arz ve teklif ederiz.

M. Akif Hamzaçebi
İstanbul Milletvekili
CHP Grup Başkanvekili

Engin Altay
Sinop Milletvekili
CHP Grup Başkanvekili

GEREKÇE

Soma'daki facianın yaşandığı kömür sahasının ruhsatı TKİ'ye ait olup, Soma Kömür İşletmeleri AŞ tarafından işletilmektedir. Soma'da 13 Mayıs 2014 günü saat 15.00 sularında meydana gelen facia ile ilgili yapılan resmi açıklamalara göre 5'i maden mühendisi olmak üzere 301 maden emekçisi yaşamını yitirmiştir.

Yaşananlara AKP iktidarının yıllardır madencilik alanında izlediği politikaların zemin oluşturduğuna kuşku yoktur.

AKP iktidarında;

- Madencilik kuruluşlarımızdaki mevcut deneyim ve birikimlerin yok edilmesi,
- Maden işletmeciliğinin yetersiz, donanımsız ve deneyimsiz kişi veya kuruluşlara bırakılması,
- Taşeronlaşma ve rodövens gibi uygulamalarla kısa sürede yüksek kâr sağlamak amacıyla yapılan üretim projeleri ile hızlı ve yüksek kazanç için yapılan üretim zorlamaları,
- Bir yandan yetersiz, liyakatsiz kişilerin siyasal amaçlarla kilit noktalara atanması, diğer yandan kamusal denetimin iyice gevşetilmesi,

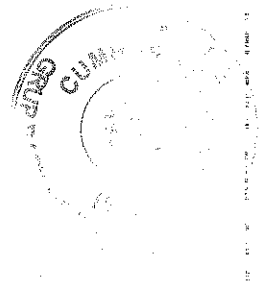
maden kazalarını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Son yaşadığımız facia hariç tutulduğunda 2010-2012 yılları arasındaki üç yılda, madencilik sektöründe 293 madencimizin yaşamını yitirmesi bu tespiti doğrulamaktadır.

Maden kazalarında artış yaşanacağı, devletin resmi belgelerine de girmiş olmasına rağmen bugüne kadar bu tespitlerin gereği yapılarak yeterli önlemler alınmamıştır. Bu durum TKİ'nin 2010-2014 Stratejik Planına, "Kuruma bağlı müessese ve işletme müdürlüklerinde dışarıdan alınan hizmetler kapsamında çalışan firmalar incelendiğinde ise, yıllar bazında ölümlü kazalar ve yaralanma ile sonuçlanan kazaların arttığı görülmektedir." ifadeleri ile yansımıştır.

Konuya ilişkin olarak Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulunun 18.05.2010 tarih ve 421 sayılı kararı çerçevesinde hazırlanan Raporda ise genel anlamda Türkiye'de madencilik sektöründe mevzuatın, denetimlerin ve kontrollerin yetersizliği tespiti yapılmış, alınması gereken tedbirler ile mevzuat değişikliği önerileri sıralanmıştır. Söz konusu Rapor ilgili bakanlıklara da gönderilmiştir. Aradan dört yıl geçmesine rağmen bu konuda etkin

8.

düzenlemeler yapılmamış, mevzuat ve denetim eksiklikleri ilgili bakanlıklarca giderilmemiştir.

Siyasi iktidar, meslek örgütlerinin bilimin ışığında yaptıkları uyarıları da dikkate almamıştır. Maden Mühendisleri Odasının 2010 yılında hazırladığı “Madencilikte Yaşanan İş Kazaları Raporunda aynen şu ifadeler yer verilmiştir:

“Ülkemizdeki en önemli linyit havzası olan Soma’daki çalışma bölgelerinde, derinliğin artmasına bağlı olarak kömürün yüksek miktarlarda metan içeriğine sahip olduğu belirlenmiştir. Burada hata yapılması asla kabul edilemez. Kömür damarının kalın olması ve havzada günümüze kadar metansız ortamda çalışılması nedeniyle tecrübe eksikliği nedenleriyle metan drenajı yapılmadan üretim yapılması yeni bir faciaya sebep olabilir.”

Yine TMMOB’nin 2008 tarihli Taş Kömürü Raporunda 2000-2008 yılları arasında, devlet tarafından işletilen işletmelerde birim taş kömürü başına düşen ölüm sayısının özel sektör tarafından işletilen işletmelerin çok altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç devletin denetim görevini yerine getirmediğini gösterdiği gibi madencilik alanında vahşi kapitalizm şartlarıyla üretim yapıldığını da ortaya koymaktadır.

TEPAV’ın 2010 yılında hazırladığı “Madenlerde Yaşanan İş Kazaları ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmada, dünyanın en büyük kömür üreticisi Çin ve ABD ile Türkiye’de kazalarda birim taş kömürü başına düşen ölüm sayısına ilişkin verilere yer verilmiştir. Buna göre Türkiye’de ölümler ABD’nin ve Çin’in çok üzerinde gerçekleşmektedir. Bu verilere ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Şekil 3. Taş kömürü kazaları sonucu ölümlerin Türkiye, Çin ve ABD karşılaştırması

	Taş kömürü maden kazaları sonucu ölüm sayısı			Milyon ton taş kömürü üretimi başına düşen ölüm sayısı		
	Türkiye	Çin	ABD	Türkiye	Çin	ABD
2000	17	5300	18	7,10	4,08	0,03
2001	18	5670	13	7,22	4,11	0,02
2002	14	5791	19	6,04	3,98	0,04
2003	19	6995	19	9,23	4,06	0,04
2004	10	6027	14	5,14	3,03	0,03
2005	12	5986	7	5,51	2,72	0,01
2006	6	4746	33	2,59	2,00	0,06
2007	20	3786	20	8,02	1,50	0,04
2008	19	3215	9	7,22	1,27	0,02

China: State Administration of Work Safety, U.S. Bureau of Labor Statistics, SGK ve The United Nations Statistics Division (UNSD) Energy Statistics

Soma'da yaşanan facianın kaza raporu henüz ortaya çıkmamıştır. Olayın nedeni ve oluş şekli henüz kesin olarak saptanmamış olmakla birlikte siyasi iktidarın faciadaki ihmali çok açıktır.

Konunun uzmanları, ölümlerin karbonmonoksit zehirlenmesi sonucu olduğunu söylemektedir. Bu tespit Akhisar Başsavcısının da 19 Mayıs 2014 tarihinde basına yansıyan açıklamalarında da yer almaktadır.

Savcının açıklamaları şu şekildedir: "“Bilirkişi heyetinin verdiği ilk rapora göre, olayın trafo patlaması sonucu meydana gelmediği, yeraltı kömür işletmesinde meydana gelen olayın, olay günü yanan kömürün çökmesi ve yoğun karbon monoksitin ocağı kaplaması sonucu meydana gelmiş olabileceği bilirkişiler tarafından ifade edilmiştir”

Soma'daki linyitin en önemli özelliği yanmaya yatkın oluşudur. Kömür kendi kendine kızışarak ısı ve karbonmonoksit açığa çıkarmaktadır. Bu ortamdaki karbonmonoksit ve ısı miktarlarındaki artışın düzenli ve kontrollü bir şekilde ölçüldüğünde görülmesi ve izlenmesi mümkündür. Karbonmonoksit ve ısı miktarındaki artışlar düzenli ve sürekli bir şekilde ölçülmüş ya da ölçülmesine rağmen elde edilen sonuçlar dikkate alınarak gerekli tedbirler alınmış olsaydı bu olay olmaz veya böylesi ağır bir tablo ortaya çıkmazdı. Bu durum sensör çıktılarındaki ölçüm sonuçlarında görülecektir. Ortamda karbonmonoksit ölçüm miktarının olaydan önce uzun süredir 30 ppm civarında olduğu ifade edilmektedir. Eğer sensör sonuçlarına bakıldığında ölçüm sonucu iddia edildiği gibi uzun süredir 30 ppm ise; bu durum kömürde gizli yanmanın devam etmekte olduğunun ayrıca açık alevli yangına dönüşme ihtimalinin kuvvetli olduğunun göstergesidir. Böyle bir ortamda her vardiyada yaklaşık 800-1.000 işçinin o ocağa indirilmesi, üstelik her vardiya değişiminin o ortamda yapılması önlemler konusundaki ciddiyetsizliği göstermektedir. Bir başka iddia ise halen bu saha TKİ'den devralınırken taahhüt edilen yıllık üretim miktarının çok üstünde üretim yapıldığıdır. Ocaktaki teknolojiye ciddi bir değişiklik olmadığına göre, üretim zorlaması facianın oluşumunu tetikleyen önemli nedenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Yine edinilen bilgilere göre ocağın içerisindeki ana galerilerdeki stim borularının plastik olduğu ve yine elektrik kablolarının, bantların yanıcı niteliktedir. Yine bu işyerinde 5 -6 panoda üretim yapıldığı ve bu panoların “**seri usulde**”de havalandırıldığı söylenmiştir. Aslında her bir pano için bu tür ocaklarda havalandırmanın “**paralel usulde**”de olması gerekmektedir. Yine vardiya değişimlerinin zamandan kazanmak amacı ile yer altında yapılması facianın boyutlarını artırmıştır. Panolarda “**mekanik**” yerine “**klasik**” yöntem uygulanması daha çok işçi çalıştırmasını gerektirmiş bu da ölümlerin artmasına neden olmuştur.

9

Kömür sahaları, özel sektör tarafından işletilmeye başlandıktan sonra bu ocaklarda iş kazalarında önemli artışlar yaşanmıştır. Soma'daki iş cinayetinin de özelleştirme ve acımasız taşeron sisteminin devletin politikası haline gelmesinin bir ürünü olduğuna kuşku yoktur.

Söz konusu madenlerle ilgili olarak kontrol ve denetimlerin yapılması Anayasamıza göre devletin yükümlülüğünde olan insan sağlığı ve yaşamını koruma yükümlülüğünün bir parçasıdır.

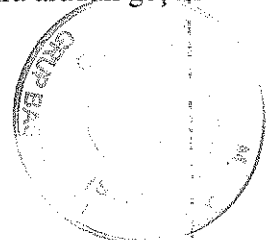
3154 Sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun Bakanlığın görevlerini düzenleyen 2. maddesinde “Kamu ihtiyaç, güvenlik ve yararına uygun olarak enerji ve tabii kaynaklar ile enerjinin üretim, iletim, dağıtım, tesislerinin etüt, kuruluş, işletme ve devam ettirme hizmetlerinin genel politikasını tespit çalışmalarının koordinasyonunu temin etmek ve denetlemek,” görevine yer verilmiştir. Yine aynı Yasanın 9 uncu maddesinin (d) fıkrasında da “Faaliyetlerin iş güvenliği ve işçi sağlığı ilkelerine uygun yürütülmesini takip etmek” Bakanlığın görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca 3213 Sayılı Maden Kanunu’nun 11. maddesinde “Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, maden hakları ile ilgili bütün faaliyetlerin yürütülmesini ve vecibelerin yerine getirilmesini kontrol ve denetimini yapmak ve yönlendirmek için teknik ve mali konuları yerinde incelemek maksadıyla ihtisaslaşmış diğer Devlet kuruluşlarından da yararlanarak inceleme raporu hazırlar.” hükmü yer almaktadır.

Yani, Teşkilat Kanunu ve Maden Kanunu ile Bakanlık, bütün maden faaliyetlerinin kontrolünden ve denetiminden sorumlu tutulmuştur.

Kanunların açık hükümlerine rağmen maden ocaklarıyla ilgili olarak Devletin kurumlarının, kamu meslek örgütlerinin uyarıları dikkate alınmamış, mevzuatta yer alan yükümlülükler yerine getirilmemiş, madencilerin yaşam hakları göz göre göre ihlal edilmiştir.

Siyasi iktidar yüzlerce işçinin yaşamını yitirmesinin ardından da politikalarının yanlışlığını kabul etmemektedir.

AKP’li eski bir bakan 17 Mayıs 2010 tarihinde Zonguldak’ta 30 işçinin yaşamını yitirdiği kazadan sonra “O konuda acı çekmediklerini ve fizik olarak da güzel öldüklerini rahatlıkla söyleyebilirim” demişti. Aynı kaza nedeniyle Başbakan “Madenciliğin kaderinde ölümler vardır.” değerlendirmesinde bulunmuştur. Soma’daki faciada 301 işçinin ölümünden sonra da Başbakanın “Literatürde iş kazası denilen bir olay vardır. Bunun yapısında fitratında bunlar var. Hiç kaza olmayacak diye bir şey yok.” sözleri, 2010 yılındaki kazadan sonra aradan geçen

dört yılda yüzlerce madenci yaşamını yitirmesine karşın zihniyette hiçbir değişiklik olmadığını ortaya koymaktadır.

Soma'da yaşanan faciadaki sorumluluk sadece Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının sorumluluğu ile sınırlı olmayıp Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının da önemli bir sorumluluğu bulunmaktadır.

Türkiye'de çalışma yaşamının düzenlenmesi, çalışanların çalışma ve sosyal güvenlik haklarının sağlanması Anayasamızın ilgili maddeleri çerçevesinde devlete yüklenen görevlerin en önemlilerindendir. Bu çerçevede çalışanların sağlık ve güvenliklerinin sağlanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, çalışanların korunmasına yönelik gerekli tedbir ve önlemlerin alınması görevleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bırakılmıştır. 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. maddesinin g ve h fıkraları ile 4857 sayılı İş Yasasının 91, 92 ve 93. Maddeleri, 5510 sayılı Kanunun 59. maddesi ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 24 ve 25. maddeleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının konuya ilişkin görev ve sorumluluk alanını düzenlemektedir.

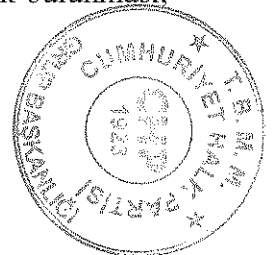
İş sağlığı-iş güvenliğinin amacı, işyerinde en deneyimsiz, en bilgisiz, en dikkatsiz işçinin dahi kaza yapamayacağı veya kazaya neden olamayacağı iş ortamının yaratılmasıdır. Böyle bir iş ortamının yaratılması sorumluluğu, 6331 sayılı Yasaya göre işverendedir.

6331 Sayılı Yasa işverene risk değerlendirmesi yapma, iş sağlığı-iş güvenliğine ilişkin işyeri özelinde gerekli olan önlemleri belirleyip uygulama, işçileri eğitme, işçilerin bu önlemlere uymasını sağlama yükümlülüğü getirmiştir.

İşveren iş sağlığı-iş güvenliği önlemlerini alırken, iş kazası veya meslek hastalıkları riskini en aza indirecek en gelişmiş teknolojiyi kullanmak zorundadır. İşletme sermayesinin yetersiz olması, kullanılan teknolojinin üretim maliyetlerini artırması gibi nedenler işverenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Ayrıca işverenin 6331 sayılı Yasanın öngörmüş olduğu yükümlüklerini yerine getirirken, Kanuna şeklen uygun davranması da, sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

İş sağlığı ve iş güvenliği konusundaki denetimlerin gereği gibi yapıldığını söylemek mümkün değildir. Soma'da bundan 2-3 ay önce yapılan denetimde hiçbir kusur bulunmadığı belirtilirken, şimdi kazadan sonra yapılan ilk incelemelerde 20 civarında eksiklik bulunması, bu gözlemi doğrulamaktadır.

Handwritten signature

yanıtlarda, 2010-2012 yılları arasında 293 işçimizin maden kazalarında yaşamını yitirdiğini belirtmiştir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu kazalarla ilgili değerlendirmeler yaparak önlemlerin gerçekten alınıp alınmadığını, kuralsızlaşmanın boyutlarını ve bunu ortadan kaldıracak yol ve yöntemlerin ne olması gerektiği konusunda gerekli adımları ne yazık ki atmamıştır.

Gerçekten de madencilik işkolunda taşeronlaşma, kaçak işçi çalıştırma, esnek çalıştırma giderek yaygınlaşmıştır. 190.000 işçinin çalıştığı sektörde sendikalı işçi sayısı yaklaşık 30.000 düzeylerindedir. Bunların büyük bir çoğunluğu da kamu işyerlerinde çalışmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu süreçte görevlerini yapmadığı gibi gerek bu vahim olay sırasında gerekse sonrasında kabul edilemez bir tutum içerisine girmiştir. Bakan tarafından kazadan ancak 20 saat sonra 13 Mayıs 2014 gecesi yapılan açıklamada şu tespitlere yer verilmiştir:

“Manisa’nın Soma ilçesindeki Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. işyerinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müfettişlerince 2012 yılında 2 kez, 2013 yılında 2 kez ve son olarak da 13-14, 17-18 Mart 2014 tarihinde de iş sağlığı ve güvenliği yönünden teftiş yapıldığı ve mevzuat aykırı bir durum görülmediği, ayrıca işyerinde 25 Temmuz 2013 tarihinden itibaren 9 iş güvenliği uzmanı, 3 işyeri hekiminin çalıştığı tespit edilmiştir. Olayın ilk başından itibaren müfettişlerimiz olay yerindedir. Bakan Yardımcımız ve Teftiş Kurulu Başkanımızda olay yerine hareket etmiştir.”

Ancak burada daha da vahim olan husus Bakanlık tarafından belirtilen bu denetimlere ilişkin olarak işçilerin yaptığı açıklamalarıdır. Bakanlık müfettişlerinin yapacakları denetimin bir hafta öncesinden işverene iletildiği ve bu çerçevede işverenin birçok usulsüzlüğü gizlediği iddia edilmektedir. Yine önceki aylarda çeşitli defalar yaşanan iş kazaları ve ortaya çıkmış olan riskler konusunda işçiler şikâyetlerde bulunmuş, ancak bu şikâyetler dikkate alınmamıştır. Bu da Bakanlığın Anayasa ve yasaların kendisine verdiği görevi, denetim ve kontrolleri yerine getirmediğini göstermektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye’de madenlerde sürekli olarak yaşanan ve ölümle sonuçlanan yeterli önlem alınmadığı için ölümün kaçınılmaz hale gelmiş olması nedeniyle “cinayet” olarak isimlendirebileceğimiz bu olaya ilişkin olarak işçilerden, meslek kuruluşlarından ve Devlet Denetleme Kurulundan gelen uyarı ve şikâyetlere rağmen ne ciddi

bir mevzuat değişikliğine gitmiş, ne de önlemler almış ve kontrol ve denetimler yapmıştır. Denetimleri yapmayarak şirketlerin korunması insan hayatından daha önemli olarak görülmüştür. Bakanlık ve bağlı kuruluşların bu tutumu durumun vahametini artırmış, daha fazla çalışanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bütün bu politikaların sonucunda sağlıklı, güvenli, insanca çalışma şartlarının oluşturulduğu bir çalışma yaşamı oluşmamıştır. Yanlış politikalarının getirdiği ilave maliyetin faturasını işçilerimiz canlarıyla ödemek durumunda kalmıştır.

Yaşananların birinci sorumlusu siyasi iktidardır. Anayasasında sosyal devlet olduğu yazmasına, sosyal haklara Anayasasında yer vermiş olmasına karşın, başta yaşam hakkı olmak üzere temel hakları yaşama geçirecek koşulları yaratmadığı, hukuki deyişle “**olumlu edim yükümlülüğü**”nü yerine getirmediği için, somut olayda (Soma’da) denetim görevini eksiksiz yerine getirmemiş olması hizmet kusuru olduğu için sorumludur.

İkinci sorumlu işverendir. İşveren işin sevk ve yönetiminin mutlak anlamda işverende olduğu bir sistemde işletme rizikosunu da işverende olacağı için, işveren işyerinde Kanunun öngördüğü önlemleri iş sağlığı-iş güvenliğinin amacını gerçekleştirecek şekilde almadığı için kusur aranmaksızın sorumludur.

Anayasasında sosyal devlet olduğu yazmasına, sosyal haklara Anayasasında yer vermiş olmasına karşın, yasalarca kendisine yüklenmiş olan görev ve sorumlulukları hayata geçirmedeği için, başta yaşam hakkı olmak üzere temel hakları yaşama geçirecek koşulları yaratmadığı, hukuki deyişle “olumlu edim yükümlülüğü”nü yerine getirmediği için, somut olayda (Soma’da) denetim görevini eksiksiz yerine getirmemiş olması hizmet kusuru olduğu için “iş cinayeti” olarak tanımlayabileceğimiz bu facianın siyasi sorumluları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız’dır. Bu nedenle alınması gerekli önlemleri aldırmayan, denetim ve kontrollerin yeterli ve etkin bir biçimde yapılmasını sağlamayan siyasi sorumlular Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız hakkında Gensoru Önergesi verilmiştir.

9.

